

حقیقت ذکر درک حضور دائمی خداوند در زندگی است

استاد پردیس فارابی دانشگاه تهران گفت: حقیقت و ماهیت ذکر این است که ما حضور خداوند را دم به دم و لحظه به لحظه در محیط زندگی، کار و محیط فکری خود داشته باشیم؛ لذا ذکر روحی و قلبی خیلی مهمتر از ذکر زبانی است.

استاد پردیس فارابی دانشگاه تهران گفت: حقیقت و ماهیت ذکر این است که ما حضور خداوند را دم به دم و لحظه به لحظه در محیط زندگی، کار و محیط فکری خود داشته باشیم؛ لذا ذکر روحی و قلبی خیلی مهمتر از ذکر زبانی است.

علی راد در حالی به روزهای پایانی ماه مبارک رجب نزدیک می شویم که این ماه به تعبیر آیت الله حائری شیرازی همانند بست و راهرو برای ورود به حرم است کما اینکه شعبان، همانند صحن و رمضان مانند حرم و شب قدر همانند ضریح است.

خبرنگار ایکننا برای درک بیشتر فضیلت این ماه با حجت الاسلام علی راد، استاد پردیس فارابی دانشگاه تهران گفت و گو کرده است که در ادامه می خوانید.

ایکننا - جایگاه ماه رجب در منظومه معارف اسلامی چرا اینقدر مهم شمرده شده است و اساساً فلسفه فضیلت و برتری برخی ماه ها بر دیگری چیست؟

رویکرد اسلام به ماه رجب، اصلاحی و تکریمی بوده است زیرا این ماه قبل از اسلام نیز نزد مردم عرب، محترم و مقدس شناخته شده بوده است به گونه ای که در این ماه برخی مناسک عبادی مانند قربانی کردن انجام می شده است؛ بنابراین این تصور که فضیلت ماه رجب، تأسیس اسلام است صحیح نیست بلکه پیشینه دارد و این پیشینه را حتی می توان تا دوره ادیان ابراهیم، رصد و تاریخ گذاری کنیم از این جهت اسلام در امتداد تاریخی ماه رجب تلاش کرده است تا آسیب و انحراف و کاستی هایی که در روند تاریخ به این ماه وارد شده بود را اصلاح و تهذیب کند و به جایگاه اصیل خود برگرداند.

براساس روایات اسلامی، نوعی طبقه بندی سه گانه در مورد ماه های مقدس وجود دارد؛ طبق این روایت که ماه رمضان ماه ناس و خلق الله و مردم است به این معنا که در این ماه، مردم با خدا به مناجات و راز و نیاز می نشینند و فرصتی برای گفت و گو با خداوند است و ماه شعبان ماه رسول الله(ص) است و آن هم اسراری دارد ولی ماه رجب، ماه صحبت خداوند با بندگان است؛ ماه رمضان ماه انسان با خدا و ماه رجب ماه خدا با انسان است و خداوند با همه اوصاف جمال و کمال خود فراخوان عمومی داده است که من خدا می خواهم با شما بندگان به مناجات و نجوا بنشینم و گفت و گو کنیم.

عظمت این ماه را می توان از این روایات استنباط کرد؛ پس وقتی می گویند ماه رجب، ماه ریزش گناهان و مغفرت و استغفار و بخشش است به همین دلیل است که خداوند در این ماه به صورت ویژه به همه مردم به خصوص مؤمنین و مخلصین نگاه می کند. نوعی فتح و گشایش و رحمت و برکات خاصه از ملکوت جهان و آسمان به سمت زمین است و این ملکوت به سمت زمین گشوده می شود.

حسب مدارک و احادیث و دیدگاه عالمان و عارفان مزیت هایی برای این ماه وجود دارد از جمله اینکه خداوند برای این ماه برکت و امتیاز خاص قرار داده است یعنی این ماه تشریف به نام و برای خدا دارد. وقتی ما به کعبه و مساجد بیت الله می گوییم به خاطر قداست وجودی آنان است. آثاری که بر عبادات و اذکار و سلوک معنوی این ماه بار می شود آثار ویژه است زیرا در ماه رمضان، روزه گرفتن تکلیف است و الزاماً باید آن را انجام دهیم ولی در ماه رجب شیفتگان و بندگان ناب و خالص خدا دعوت غیرواجب خدا را دعوت می کنند و این خیلی مهم است و وجه سوم آن هم جعل اثر است یعنی خداوند برای استغفار و سحر و نماز و روزه این ماه جعل آثار ویژه کرده است که نشانه لطف و مهربانی ویژه الهی است.

ویژگی ممتاز دیگر این ماه آن است که رجب، مقدمه ای برای ورود به ماه مبارک رمضان و تمهیدی برای درک عظمت این ماه است؛ کسانی که اهل درک ماه رمضان هستند می دانند که رمضان را باید از رجب شروع کرد.

ماه رجب ماه خدانشناسی است؛ ماهی است که ما در هر سطحی از سطوح معرفت و شناخت که باشیم با وجودی بی انتها و وجودی که تماماً به فکر بندگان است و حتی بندگانی که از او بریده اند مرتبط خواهیم شد و به قدر سعه وجودی خود از فیوضات او بهره مند می شویم.

دعای بعد از هر نماز در رجب المرجب که مورد تأکید است ما را با وجود بی انتها آشتی می دهد و شناخت دقیق تری به ما می دهد و زمینه دوستی ژرف و عمیق با دستورات الهی را ایجاد خواهد کرد. در ابتدای این دعا تأکید بر امید بنده به خداوند به واسطه

کارهای خیر او است و ایمنی از غضب الهی به واسطه کارهای بدی که می کند. در تعبیر بعدی که عجیب است، داریم یا من يعطی الکثیر بالقلیل؛ یعنی خدا به اندک عبادت و شکرگزاری بندگان عطا می دهد.

خدا از ما یکسری عبادات و واجباتی را خواسته است که انجام دهیم و از یکسری محرمات بپرهیزیم و در عوض وعده مغفرت و بهشت و رضوان الهی را عنایت کرده است.

ایکنا - وقتی وارد ماه رجب و ماه رمضان و ماه هایی که رنگ و بوی عبادی بیشتری دارند، می شویم برخی افراد توجه بیشتر به اعمال عبادی فردی را در برابر اعمال اجتماعی و یا امور واجب اجتماعی تصور می کنند و مثلاً می گویند بهتر نیست به جای اینکه ذکر بگوییم و نماز مستحبی بخوانیم به مردم خدمت کنیم و...؟ دیدگاه شما چیست؟ ما باید نسبت به تعریف عبادت و ذکر توجه داشته باشیم که ذکر برخلاف تصور عمومی ذکر زبانی بدون توجه قلبی نیست؛ حقیقت و ماهیت ذکر این است که ما حضور خدا را دم به دم و لحظه به لحظه در محیط زندگی و کار و محیط فکری خود داشته باشیم لذا ذکر روحی و قلبی خیلی مهمتر از ذکر زبانی است. اگر زبان انسان به ذکر اشتغال پیدا کند ولی فکر و قلب و جان ما چندان متوجه آن تذکر نباشد ثمرات اندکی دارد لذا آحاد جامعه اسلامی در هر شغل و موقعیت که هستند به ذکر قلبی و نجوای باطنی به اندازه خود با خداوند پردازند. همچنین اگر ما کاری را به حرمت این ماه مبارک برای خدا انجام دهیم، مثلاً نانا و بقال و مدرس حوزه و دانشگاه و ... کارهای خود را خالصانه برای خدا انجام دهند یا سیاستمداران عنایت کنند که در این ماه اخلاص بیشتری داشته باشند همین ها عبادت است.

عبادت جسمی و زبانی سهل و آسان است ولی عبادت قلبی آن است که تجربه وجودی از خدا داشته باشیم و خدا را در وجود خودمان و تار و پود زندگی و اجتماع خود تجلی ببخشیم لذا هر فردی در هر منصب و شغلی می تواند ذاکر خدا باشد و به خصوص گره گشایی از خلق الله بسیار ارزشمند است.

البته این به معنای آن نیست که بگوییم من در خدمت مردم هستم لذا به عبادت چندانی نیاز ندارم؛ این درست نیست و مؤمن باید علاوه بر خدمت به مردم، سحر و دعا و راز و نیاز هم داشته باشد و روزه ماه را هم به اندازه وسعمان تجربه کنیم. مانند فردی که نزد پیامبر(ص) آمد و گفت من نمازگزاران را دوست دارم ولی نماز مستحبی نمی خوانم، آقا فرمودند که تو با کسانی که دوستشان داری محشور خواهی شد چون این فرد توان انجام عبادات مستحبی را به خاطر ناتوانی جسمی نداشت یعنی همین که موانع قهری و غیراختیاری برای فرد وجود دارد اجر و ثواب به او می دهند. ایکنا - یکی از مسائلی که در این ایام مطرح است روایاتی است که داریم مثلاً گفته شده است که هر کسی یک روز از ماه رجب را روزه بگیرد خداوند همه گناهان او را خواهد بخشید، با این نوع روایات چه مواجهه ای باید داشته باشیم؟ آیا کسی که در طول سال رفتارهای چندان مناسبی ندارد با یک روز روزه اهل بهشت می شود؟

این روایات باید نقد سندی و عرضه به قرآن کریم شود و طبق موازین عمل کنیم اما باید به این نکته هم توجه کنیم که این روایات به خصوص در دوران پیامبر(ص) که دوره تصحیح، ترمیم و فرهنگسازی است بیشتر معنادار است ولی طبق موازین و اصول اینطور نیست که ما با یک عمل مستحبی خاص بتوانیم واجبات را ترمیم و تدارک کنیم و یا حق الناس ما به واسطه انجام برخی مستحبات برطرف شود. خداوند با اعمال مستحبی زمینه روحی و فکری لازم برای تحول و تغییر انسان در راستای انجام صحیح تر واجبات و دیون مالی و ... فراهم می کند ولی هیچ وقت اعمال مستحب جای واجبات را نمی گیرند زیرا با حکمت و عدالت الهی در تضاد و تنافی قرار دارد.

مسئله دیگر این است که این روایات عمدتاً با مفهوم عددی به کار نمی روند بلکه کنایه از کثرت دارند و آن هم به شرطها و شروطها و به کیفیت عمل است: *الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ*؛ ممکن است فردی یک روز از ماه رجب را با اخلاص و با رعایت جوانب مختلف روزه بگیرد و مقبول حضرت حق واقع شود ولی ممکن است کسی ۱۰ روز هم روزه بگیرد ولی به خاطر ریا و یا درجه اخلاص پایین و یا با حبط عمل ثواب آن از بین برود و تأثیرگذاری آن نیز اندک باشد.

گفت وگو از علی فرج زاده